

Lovgivning.

Den svenska strafflagsreformens nuvarande läge.

D et arbete på en fullständig strafflagsreform som omhänderthafts av prof. J. C. W. Thyrén, tidigast på grund av K. M:ts beslut d. 19 febr. 1909, har som bekant givit till resultat ett omfattande material för strafflagsreformens förberedande, men arbetet förelåg vid Thyréns död d. 4 maj 1933 icke i avslutat skick. Efter att hava i ett under åren 1910—1914 utgivet arbete behandlat principerna för en strafflagsreform, framlade Thyrén år 1916 ett förberedande utkast till strafflag, allmänna delen. Såsom förarbeten till en strafflagens speciella del har Thyrén vidare med början år 1917 avgivit förberedande utkast till ett stort antal särskilda kapitel därav, av vilka utkast det elfte publicerades i början av 1933. Utkasten hava åtföljts av utförliga redogörelser för främmande rätt och tidigare svensk rättsutveckling samt av, i regel, mera kortfattade motiv. Vid Thyréns död förelåg ytterligare dels i korrektur ett register över innehållet i främmande strafflagar och dels manuskript till framställning av utländsk rätt inom vissa delar av de områden som ditills ej behandlats, nämligen frihetsbrotten och brotten mot enskild frid, sedlighetsbrotten och konkursbrotten.

På grundval av Thyréns utkast till strafflagens allmänna del avgav en d. 19 mars 1916 tillsatt strafflagskommission d. 20 febr. 1923 ett av utförliga motiv åtföljt förslag till strafflag, allmänna delen, samt till lag angående villkorlig frigivning.

Frågan om strafflagsarbetets fortsatta bedrivande har på senare tid vid flera tillfällen varit föremål för övervägande inom den svenska regeringen; och därvid har utvecklingen allt bestämdare gått i den riktningen att man, på samma sätt som skedde vid genomförandet av den svenska straff-

lagsreformen under förra hälften av 1800-talet, funnit lämpligast att söka genomföra densamma i etapper. I själva verket innebär detta blott ett fullföljande av tendenser, som redan tidigare gjort sig gällande i det att redan under fortgången av Thyréns utredningsarbete en hel serie partiella strafflagsreformer — alltifrån dödsstraffets avskaffande 1921 och till genomförandet av 1931 års dagsbotslagstiftning — blivit genomförda med detta utredningsarbete såsom grundval.

Redan d. 16 december 1932 framhöll chefen för justitiedepartementet, statsrådet *Schlyter*, i ett yttrande till statsrådprotokollet, angelägenheten av att man icke i avbidan på en genomgripande strafflagsreform borde avstå från att genomföra sådana partiella nydaningar, som lämpligen kunde utbrytas till fristående behandling och angav vissa spörsmål inom olika områden av straffrätten, vilka snarast möjligt borde göras till föremål för närmare utredning. Vissa på grund av denna utredning eller eljes inom justitiedepartementet utarbetade förslag, såsom angående införande i strafflagen av särskilda straffbestämmelser för utpressning, förslag till lag angående sterilisering, till lagändring angående förskingring av gods sålt på avbetalning, hava ock sedermera upphöjts till lag. I yttrande till statsrådprotokollet den 20 april 1934 upptogs därefter av honom dels frågan om en reform av straffverkställigheten, dels ock vissa reformfrågor rörande en utbyggnad av straffsystemet, nämligen frågorna om anordnande av en särskild behandling av ungdomskriminaliteten, alkoholismbrottsligheten samt brottslighet på grund av lättjefullhet — frågor, vilka såväl i Thyréns utredning som i strafflagskommissionens förslag till strafflagens allmänna del förbigåtts och avsetts skola göras till föremål för särskild lagstiftning. (Se härom närmare denna tidsskrift årg. 1934 s. 319 ff.)*).

I en samtidigt inom justitiedepartementet utarbetad promemoria upptogs härutöver även frågan om fortsatt arbete på en allmän strafflagsreform till behandling. I denna angåvos följande riktlinjer för lagarbetets fortsatta bedrivande, som här må återgivas:

»Det är angeläget att arbetet på den fullständiga strafflagsreformen icke må i anledning av Thyréns död avstanna

*) Förslag till lag om ungdomsfängelse har framlagts för innevarande års riksdag.

utan med kraft fullföljas så att ett bestående resultat vinnes av de vidlyftiga förarbetena. Det synes härvid icke obetingat nödigt att beträffande de av Thyrén icke slutligt behandlade partierna av strafflagens speciella del låta utarbета förberedande framställningar av sådan omfattning och fullständighet, som de av honom framlagda. Man torde fastmera utan uppskov böra skrida till framläggande av en mera sammanhängande lagtext på grundval av Thyréns utkast, där sådana föreligga, och strafflagskommissionens förslag men med utfyllande av de luckor som dessa förarbeten förete och med beaktande av rättsutvecklingen under den delvis ganska avsevärda tid, som förflutit efter deras tillkomst.

Härvid kunna två olika tillvägagångssätt ifrågakomma. Antingen kan man inrikta sig på att söka åstadkomma ett förslag, som till sin omfattning skulle motsvara hela den nuvarande strafflagen och som vore avsett att i ett sammanhang bliva föremål för statsmakternas prövning. Eller också kan arbetet uppdelas i — visserligen icke alltför många — partier, därvid man efterhand skulle skrida till framläggande av lagförslag som borde vart för sig tråda i tillämpning och vilka först vid arbetets avslutning skulle sammanföras till ett även i formellt hänseende enhetligt lagverk. Det senare tillvägagångssättet synes erbjuda beaktansvärda fördelar. Därigenom undvikas, att utredningsarbetets resultat varder ansett såsom föråldrat redan innan detsamma lett till lagstiftning, och de meningsskiljaktigheter angående särskilda frågor, som väl ej kunna undgås, behöva ej verka uppehållande på arbetet i dess helhet. Det är visserligen på grund av straffrättens starka inre sammanhang tydligt, att en tidigare genomförd partiell lagstiftning kan behöva underkastas omarbetning i anledning av lagstiftningsarbetets fortgång på en annan del av området. En dylik omarbetning torde dock oftast kunna begränsas till terminologiska eller eljest redaktionella samt i någon mån systematiska spörsmål. Att man i nu angivna mening bör slå in på de partiella reformernas väg, som tillämpades vid tillkomsten av 1864 års strafflag och som även beträffs vid det under de senare årtiondena bedrivna arbetet på nydaning av den allmänna lagens civilrättsliga delar, synes ock vinna stöd av de erfarenheter som gjorts vid utländska strafflagsreformer under senare tid. Den erbjuder tillika den fördel, att arbetet kan i första hand inriktas på sådana områden där ett mera trängande reformbehov föreligger.

Ett sådant område är enligt en utbredd uppfattning förmögenhetsbrottens, i huvudsak motsvarande den gällande strafflagens kap. 20—23 och till större delar behandlade i i Thyréns utkast till speciella delen, III och IV. Bland de omständigheter, som göra reformbehovet särskilt kännbart beträffande förmögenhetsbrotten, må följande här framhållas. Samhällets ekonomiska struktur har undergått genomgripande förändringar, sedan de nuvarande brotts typerna utformades genom förordningarna d. 4 maj 1855 om ansvar för stöld och snatteri samt rån och d. 7 sept. 1858 om förfalskning, så ock om bedrägeri och annan oredlighet samt genom konkurslagen d. 18. sept. 1862. Tyngdpunkten inom straffrättsskipningen på detta område har förskjutits från de i nuvarande strafflag onödigt detaljerade tjuvnads- och rånbroten till brott inom förmögenhetsomsättningens område såsom utpressning, ocker och i synnerhet bedrägeri, ej sällan av allmänfarlig karaktär, samt trolöshet och liknande behörighetsmissbruk. Erfarenheterna från rättegångar i samband med uppseendeväckande ekonomiska sammanbrott under de senare åren giva vid handen, att på dessa områden råder mycken osäkerhet om straffbestämmelsernas innebörd samt att straffbestämmelserna icke äro fria från betänkliga luckor. Det torde sålunda vara önskvärt att arbetet för en fullständig strafflagsreform i första hand inriktas på förmögenhetsbrotten.»

Över nämnda promemoria som remitterades till Svenska kriminalistföreningen samt till vissa myndigheter för yttrande, avgav kriminalistföreningens styrelse i anledning härav i maj 1934 till K. Maj:t följande utlåtande:

»Styrelsen, som ansluter sig till den i förevarande P. M. uttalade uppfattningen, att de partiella reformernas väg erbjuda beaktansvärda fördelar, vill såsom särskilt önskvärda partiella reformer utöver de i förevarande P. M. omnämnda ytterligare framhålla följande.

1. Rätten till nödvärn bör göras mer effektiv. Även om man icke beträder de vägar, som i sådant hänseende påyrkats vid innevarande års riksdag, lärer ett väsentligt steg i sådan riktning kunna nås därigenom att å lämpligt ställe i strafflagens allmänna del, exempelvis såsom ett nytt stycke i Str. L. 5:12, införes den i modern strafflagstiftning allmänt upptagna regeln, att i lagen stadgade straffskärpningar vid s. k. objektivt överskott icke få tillämpas i andra fall än då den handlande insett möjligheten av den

ifrågavarande effektens inträde eller underlåtit att efter för-
måga förebygga den sedan han blivit uppmärksam på faran
för dess inträde. En sådan regel, redan i och för sig sär-
deles rimlig, skulle särskilt för de fall, då angriparens död
orsakats genom en i nödvärn företagen åtgärd, förebygga
en nu ej sällan förekommande onödig stränghet i behand-
lingen av den nödvärnsberättigade för dylika fall*).

2. Lagen om internering av återfallsförbrytare bör ändras
därhän, att icke så många och omfattande villkor upp-
ställas för internering. Särskilt synes angeläget, att man
på ett tidigare stadium än vad nu är fallet skall kunna
internera en verkligt farlig återfallsförbrytare.

3. Lagen om förvaring av förminskat tillräkneliga för-
brytare bör justeras i samma utvidgande riktning som in-
terneringslagen.

4. Den ålderdomliga skillnad, som nu förefinnes i straff-
latitudens storlek mellan brott enligt Str. L. 10:1 och 10:5,
allteftersom gärningen riktar sig mot ämbetsman å ena och
mot tjänsteman å andra sidan och som ingenstädes har
någon motsvarighet i modern strafflagsstiftning, bör utjäm-
nas så att angrepp mot statens representanter underkastas
en enhetlig strafflatitud utan hänsyn till tjänstegrad. Det
nuvarande strängare straffet för brott mot ämbetsman bör
i stället förbehållas sådana fall då vissa särskilt försvärande
omständigheter föreligga vid angreppet i fråga.

5. Straffet för även lindrigare misshandel bör för vissa
fall, särskilt då misshandeln övas mot saklös person, skär-
pas. Det är ett länge och allmänt överklagat missförhål-
lande i vår strafflagstiftning att misshandelsbrott i dylika
fall straffas för mildt, särskilt i jämförelse med de av lagen
stadgade straffen för även obetydliga förmögenhetskränk-
ningar.

6. Möjlighet bör, i likhet med vad i annan modern straff-
lagstiftning är fallet, beredas domstol att i särskilt lindriga
fall, då skulden är ringa och den genom brottet timade
kränkningen obetydlig (s. k. leichte Fülle), utmäta straffet
lägre än det för ifrågavarande brott lagstadgade straffmini-
mum. Frånvaron av en dylik regel i svensk rätt frankal-
lar icke sällan onödigt hårda domar, som regelmässigt
pläga tilldraga sig pressens uppmärksamhet och icke äro

*) Förslag till revision av gällande lagbämmelser om nödvärns-
rätt m. m. har under förliden höst utarbetats av inom justitiede-
partementet tillkallade sakkunniga.

ägnade att hos allmänheten upprätthålla förtroendet för rättsskipningen. I samband därmed bör emellertid tillika observeras, att de ordinära straffminima, i de fall då böter ingå i latituden, genom den senaste reformen av bötestraffet vid vissa brott blivit alltför låga och på grund därav böra underkastas en höjning.»

Beträffande den i promemorian framförda tanken att göra förmögenhetsbrottens område i dess helhet till föremål för en partiell strafflagsreform åberopade styrelsen vidare en av dess ledamot, professor *Wetter*, på grundval av diskussioner inom styrelsen utarbetad promemoria, till vars grundtankar styrelsen förklarade sig i allt väsentligt ha anslutit sig.

Sistnämnda promemoria, vilken torde kunna påräkna intresse även utanför Sveriges gränser såsom givande ett uttryck för nutida svenska kriminalisters syn på efter vilka grundlinjer straffbestämmelserna för förmögenhetsbrotten böra utformas i en ny svensk strafflagstiftning, må här till sist återgivas. Dess innehåll är följande:

»I nuvarande strafflag behandlas förmögenhetsbrotten dels i 20, 21 och 23 kap., dels i huvuddelen av 22 kap. och så vitt angår skadegörelse i 19 kap. Därjämte behandlas vissa hithörande angrepp, vilka hänföra sig till fastighet, såsom åverkansbrott i 24 kap. I de remitterade förberedande utkasterna till strafflag av prof. *Thyrén* ha behandlats de brottstyper, som avsetts att träda i stället för de i 20—22 kap. upptagna straffbestämmelserna samt vissa straffbestämmelser mot åverkan. Däremot ha konkursbrotten i 23 kap. och vissa av de rent skadegörande förmögenhetsbrotten icke behandlats av *Thyrén*.

Vid en överblick över de för kriminalisation ägnade angreppen på förmögenhet i nutida samhällsliv synes en grundläggande åtskillnad böra göras mellan lukrativa eller vinningsbrott å ena sidan och de allenast skadegörande brotten å den andra. Denna åtskillnad, som redan i nuvarande lagstiftning ligger till grund för tillägnelsesbrottens särställning och närmare utformande, synes äga motsvarande kriminalpolitiska betydelse vid samtliga förmögenhetsangrepp och bör därför genomgående läggas till grund för brottstypernas uppställande. Så t. ex. skiljer sig det allenast skadegörande förmögenhetsbedrägeriet såsom samhällsfarlig handlingstyp så väsentligt från vanligt lukrativt bedrägeribrott, att deras sammanförande under gemensam

brottstyp och strafflatitud icke bör förekomma. Men icke endast kriminalpolitiska grunder utan jämväl betydelsefulla tekniska synpunkter leda till att genomföra åtskillnaden mellan vinningsbrott och andra förmögenhetsbrott. Därigenom vinnes garanti för att denna åtskillnad genomföres efter enhetliga linjer inom hela brottsområdet. Vidare bereder sammanförandet av vinningsbrotten möjlighet att inom denna brottsgrupp upställa gemensamma strafflatituder i avsevärd omfattning och gemensamma bestämmelser om återfall och om tjuvgömmeri jämte liknande brottslighet, på sätt särskilt framgår av Danmarks nya strafflag av år 1930.

En annan motsättning inom förmögenhetsbrotten betingas av utvecklingen inom förmögenhetsomsättningen under nyare tid och får därför särskild betydelse såsom grundläggande för en reform på detta område. I nuvarande lagstiftning bilda tillägnelsebrotten, särskilt tjuvnad, förskingring och rån, de dominerande och mest utvecklade brotstyperna. Dessa framträda såsom angrepp på den enskildes förmögenhet i statistiskt tillstånd och utgöras av faktiska och egenmäktigt genomförda handlingar, vilka rikta sig mot särskilda sakobjekt, som ingå såsom tillgångar i förmögenheten. I motsättning därtill stå sådana angrepp, som anknyta till de omsättningsakter, varigenom förmögenhetsbeståndsdelar av alla slag — således även andra tillgångar än saker samt skulder — ingå i förmögenhetsomsättningen. I första rummet avses här rättsliga förfoganden genom rättshandlingar i vidsträckt mening, men med dem höra även likställas sådana faktiska förfoganden, som äga motsvarande betydelse för förmögenhetsomsättningen, t. ex. besittares utlämnande av sak i hans besittning. Förfogandet kan utgå från det till förmögenheten berättigade subjektet självt, i det att detta subjekt av angriparen med användande av tvång eller svek bestämmes till åtgärden i fråga, eller ock så att angriparen begagnar sig av subjektets trångmål eller liknande situation för att framkalla åtgärden i fråga. Mot dessa olika medel att genomföra förmögenhetsangreppet svara brotstyperna bedrägeri, utpressning och ocker. Men förfogandet kan även företagas med omedelbar verkan för annan av angriparen själv med användande av honom förlänad behörighet såsom ställföreträdare eller eljest medelst missbruk av en för honom bestående legitimation eller faktisk maktställning. En mot-

svarande motsättning mellan egenmäktiga angrepp på förmögenhet och angrepp inom förmögenhetsomsättningen framträder även inom de rent skadegörande förmögenhetsbrotten. Man kan jämföra förstörande av annans sak och svikligt förledande av annan till utgifter för en fingerad anställning utan att därigenom bereda annan vinning.

Såsom i justitiedepartementets promemoria uttalats har tyngdpunkten inom straffrättsskipningen på ifrågavarande område förskjutits från de egenmäktiga förmögenhetsbrotten till brotten inom förmögenhetsomsättningen. Särskilt med hänsyn härtill har den långt gående specialiseringen av straffbestämmelserna för tjuvnad och rån, vilken för närvarande utfyller två kapitel i strafflagen, kommit att i väsentliga delar te sig såsom föråldrad. Samtidigt ha de i nuvarande strafflag endast ofullständigt och oenhetligt utbildade straffbestämmelserna inom förmögenhetsomsättningen i alltmer ökad omfattning givit anledning till kännbar osäkerhet och luckor i straffskyddet. Anpassningen till behovet i nutida rättsliv kommer därför att medföra på det förra området väsentlig koncentration och förenkling av lagtexten och på det senare området genomgripande utveckling och nybildning av straffbestämmelser.

Såsom framgår av det sagda torde förmögenhetsbrotten med fördel kunna sättas i system genom att lägga till grund förstnämnda gruppering i vinningsbrott och andra förmögenhetsbrott. För att närmare bestämma gränsen i detta avseende kan man utgå från att i vinningsbrotten ingår såsom gemensamt moment en förmögenhetsöverföring, vilken innebär å ena sidan förmögenhetsskada och å andra sidan vinning för gärningsmannen eller en tredje man på den skadelidandes bekostnad. Det väsentliga problemet blir sedan att avgöra, huruvida vinningsmomentet skall förläggas till det objektiva eller allenast det subjektiva brottsrekvisitet. I utländsk lagstiftning har man vanligen uppställt en rent subjektiv fordran på syfte hos gärningsmannen att förskaffa sig eller andra orättmätig vinning. I Thyréns utkast har även uppställts en genomgående fordran på vinningssyfte. Men därjämte har vid vissa hithörande brott, nämligen bedrägeri, trolöshet och närstående brottstyper, såsom objektivet rekvisit upptagits att förfogandet innebär förmögenhetsskada för den angripne samt orättmätig vinning för gärningsmannen eller en tredje man.

De praktiska konsekvenserna av vinningsbrottens utform-

ning i nu ifrågavarande avseende bliva mest framträdande vid förskingringsbrottet. Vid detta brott liksom vid de övriga tillägnelsebrotten innebär den brottsliga handlingen ett faktiskt tillgodogörande av annans sak i förening med sakens definitiva undandragande från ägaren. Här får vinningsrekvisitet väsentligen den negativa betydelsen att utesluta brottslighet i sådana fall, där ägarens förmögenhetsställning icke undergår någon minskning. Detta är förhållandet då tillägnelsen sker mot ekvivalent i någon form, såsom då gärningsmannen tillgodogör sig saken i utbyte mot någon sin fordran eller lämnar ägaren fullt vederlag i penningar eller annat. Såsom sådant vederlag kan även komma i betraktande att gärningsmannen åtager sig förpliktelse av betryggande beskaffenhet att tillhandahålla ägaren sakvärdet — ett fall, som vid förskingring av penningar eller andra fungibla saker äger största aktualitet. I denna punkt har rättsutvecklingen i vårt land för brottslighet å ena sidan upprätthållit en objektiv fordran på ett i ekonomiskt hänseende sämre förmögenhetsläge för sakägaren men å andra sidan i subjektivt avseende icke krävt vinningsssyfte utan inbegripit jämväl övriga former av uppsåt. Förskingring såsom vinningsbrott har alltså kännetecknats av objektiv förmögenhetsöverföring, som subjektivt täckes av vanligt uppsåt.

En motsvarande ståndpunkt förekommer även i det innevarande år för riksdagen framlagda förslaget om utvidgade straffbestämmelser för utpressning. Såsom utmärkande för fullbordad utpressning angives där att gärningsmannen avtvingar någon vissa objekt »sig eller annan till orättmätig vinning«, varigenom uppställs fordran på både ett så beskaffat objektivt resultat och däremot svarande uppsåt hos gärningsmannen*).

Denna i inhemsk rätt framkomna gränsdragning synes vara att föredraga såsom generell gräns för vinningsbrotten framför det allenast subjektiva men samtidigt i viss mån skärpta rekvisitet vinningsssyfte. För den allmänpreventiva effekten av lithörande straffbestämmelser, varigenom de mest betydelsefulla angreppen på annans förmögenhet skola förebyggas, är en på det objektiva förmögenhetsresultatet grundad brottsbeskrivning långt mera verksam än hänvis-

*) Ifrågavarande förslag har sedermera upphöjts till lag d. 15 juni 1934.

ningen till ett vinningsssyfte, vars frånvaro en gärningsman vida lättare kan intala sig. Om åter det objektiva förmögenhetsresultatet förverkligas, saknas å andra sidan anledning att utesluta vinningsbrott i sådana fall, där resultatet omfattas av ett uppsåt, som icke uppnår syftets högre samhällsfarlighet. Liksom på de flesta brottsområden minskas även här straffets allmänpreventiva verkan, om det göres beroende av den vanskliga bevisningen om syfte och icke träffar det i senare straffrättsutveckling alltmer beaktade eventuella uppsåtet. Att göra vinningsssyftet till det ensamt avgörande innebär dessutom i realiteten en förskjutning av gränsen mellan fullbordat brott och försök på förmögenhetskränkningarnas område, vilken framstår såsom föga motiverad, därest såsom enligt Thyréns förslag även försök generellt straffbelägges.

Styrelsen övergår därefter till att yttra sig angående de viktigaste typerna av vinningsbrott, varvid konkursbrotten till vidare lämnas åsido och upptagas för sig i ett senare sammanhang.

Av det föregående framgår att bestämmelserna om straff för tjuvnad böra underkastas väsentlig förenkling. I Thyréns utkast har förutom den såsom stöld rubricerade enkla tjuvnaden upptagits en genom tolv särskilda punkter limitativt bestämd kvalifikation under benämning grov stöld (III 4 §), varemot i stället för snatteri givits en fakultativ bestämmelse om straffminskning, där det tillgripna var av ringa värde. Inbrott har upptagits såsom kvalifikationsgrund vid stöld men i övrigt hänvisats till kriminalisation i annat sammanhang.

Beträffande den enkla stölden kan någon tvekan icke råda om att straffet bör träffa besittningstagandet, tillgreppet, vid vilket handlingsmoment brottet är fullbordat. Därav följer emellertid icke med nödvändighet att förmögenhetsresultatet måste överföras till det subjektiva rekvisitet på samma sätt som tillägnelsen. Liksom enligt Thyréns formulering samtycke av ägare eller innehavare upptagits såsom negativt moment i det objektiva rekvisitet, kan motsvarande ställning tilläggas det lämnande av ekvivalent, som utesluter vinningskaraktären. Därigenom vinnes att ekvivalenten måste föreligga redan vid besittningstagandet och icke såsom enligt Thyréns formulering hänföres till det vanligen efterföljande tillägnandet.

Den av Thyren föreslagna utvidgningen av objektet för stöld och övriga tillägnelsebrott till att omfatta sak oberoende av marknadsvärde vill styrelsen förorda. En mängd värdehandlingar, såsom aktie, växel och check, sparbanksbok och liknande fordringsbevis, äga i nutida rättsliv otvivelaktigt den praktiska karaktär av värdeobjekt, att de oavsett om de kunna göras gällande av innehavaren (t. ex. på grund av blankotransport) erfordra straffskydd redan mot olovligt tillgrepp. I förhållande till dessa objekt är den nu bestående möjligheten att bestraffa deras efterföljande tillgodogörande såsom bedrägeri- eller förfalskningsbrott på intet sätt tillfyllest.

Det synes böra övervägas huruvida icke stöldens kvalificerande såsom grov kan väsentligt förenklas genom att beskriva densamma medelst allenast exemplifierande uppräknig av de praktiskt viktigaste fallen och samtidigt vid sidan av den skärpta latituden medgiva nedsättning till den enkla stöldens straffminimum vid synnerligen förmildrande omständigheter. I varje fall synes frågan om kvalifikation av stöld böra sammanställas med kvalifikationsspörsmålet vid övriga likställda vinningsbrott och kvalifikationerna förlänas en i möjligaste mån enhetlig lösning. I jämförelse med den grova stölden framstå kvalifikationerna vid andra vinningsbrott i Thyrens utkast såsom mindre utvecklade. Så t. ex. grundas straffskärpning vid bedrägeri och ocker endast av yrkes- eller vanemässighet och av dessa omständigheter har den sistnämnda icke tillagts motsvarande betydelse vid utpressning och stöld.

Vid en till förmögenhetsbrotten begränsad partiell reform torde inbrott böra bibehållas såsom självständig brottstyp för det fall, att fullbordat tillgrepp icke sker. Därjämte bör övervägas i vad mån brottstypen kan utvidgas, först och främst för att göra skyddet för egendom mera effektivt, och eventuellt även i övrigt till skydd för enskild frid. I förra avseendet böra särskilt uppmärksammas vissa nyare fortskaffningsmedel såsom järnvägsvagnar, automobiler och mindre farkoster samt vidare beaktas inträngande i de skyddade lokaliteterna medelst våld eller hot mot person, medelst insmygande eller undangömmande, eventuellt även med användande av vissa kvalificerade bedrägliga medel.

Förskingringsbrottet synes ägnat att utbyggas till generell bestämmelse om straff för tillägnande av annans sak utan samband med olovligt tillgrepp av saken. På grund

därav bör övervägas huruvida icke det i nuvarande strafflag upptagna och av Thyren bibehållna rekvisitet sak i gärningsmannens besittning bör bortfalla. I förhållande till ett sålunda generellt utformat förskingringsbrott kan sedan brott med avseende å fynd eller hittegods i erforderlig omfattning utformas såsom särskild privilegiation.

Den viktigaste kriminalpolitiska uppgiften i samband med förskingringsbrottet är att anordna straffskydd mot obehörigt förfogande över penningar eller andra fungibla objekt, vilka med mottagandet förlorat sin karaktär av annans egendom i civilrättslig mening (och således icke kunna vindiceras eller undantagas vid utmätning eller konkurs). Detta straffskydd, om vars behövlighet icke kan råda tvekan, kan genomföras på väsentligen två olika vägar. Antingen kan förskingringsbrotten utvidgas att omfatta även sådana obehöriga förfoganden, varom här är fråga, såsom skett i fransk rättstillämpning samt i Norges och Danmarks strafflagar. Eller ock kan gärningen hänföras under ett utvidgat trolöshetsbrott såsom i viss utsträckning förekommit i svensk rättspraxis. I Thyrens utkast IV 6 § har likaledes i nära samband med trolöshet uppställts en för detta ändamål avsedd särskild brottsbeskrivning, vilken emellertid bygger på det allför obestämda rekvisitet »handling som strider mot tro och heder«. Den förra lösningen kan synas nära överensstämma med uppfattningen i den folkliga åskådningen av ifrågavarande handlingstyp såsom »penningsförskingring«. Å andra sidan saknas emellertid inom denna icke anknytning till ett föreställningssätt, enligt vilket förgripelser mot annans äganderätt böra särhållas från dylika fall av visad »trolöshet« mot annan. Från teoretisk synpunkt tala ock övervägande skäl mot att till en gemensam brottstyp sammanföra förfogande över egen förmögenhet med det skarpt avgränsade tillägnandet av annans egendom. Man synes därför böra föredraga en lösning, som fullföljer utvecklingen i hittillsvarande rättspraxis genom att bedöma förstnämnda förfogande såsom missbruk av fiduciarisk ställning såsom ägare till de för annans räkning mottagna beloppen och straffbelägga detsamma såsom en särskild form av trolöshetsbrott, avsedd att tillämpas även utanför ramen av egentligt sysslomannaskap.

Såsom privilegierad typ av tillägnelsebrott torde bordräktsbrottet böra bibehållas i huvudsaklig överensstämmelse med Thyrens utkast III 12 §.

I jämförelse med tillägnelsebrotten med deras begränsning till flyttbara saker såsom objekt innefatta brotten inom förmögenhetsomsättningen angrepp på förmögenhetens samtliga beståndsdelar. De möjliga objekten utgöras här av alla slags tillgångar av förmögenhetsnatur, fastligheter, andra sakrätter än äganderätt, fordringar och immateriella rättigheter, vartill komma angrepp, varigenom förmögenheten såsom helhet belastas med skuld eller annan förbindelse. De till förmögenhetsomsättningen hörande förfoganden, varigenom angreppen förverkligas, utgöras i främsta rummet av rättshandlingar i vidsträckt mening, varvid även underlåtenhet att företaga viss rättshandling kommer i betraktande. Men därjämte är det vid hithörande brott en öppen fråga i vad mån även faktiska förfoganden äga sådan motsvarande betydelse för förmögenhetsomsättningen, att även de böra inbegripas under straffbestämmelserna.

Såsom typiskt fall av sistnämnda beskaffenhet kan nämnas svikligt förledande i tillägnelseuppsåt att utlämna annans sak, som någon har i sin besittning. I Thyréns utkast har denna handling på fullgoda teoretiska grunder bedömts såsom förskingring i medelbart gärningsmannaskap. Men från förmögenhetsomsättningens synpunkt framstår faktisk avhändelse av besittning på grund av dylikt svikligt förledande till sin reella innebörd väsentligen likvärdig med rättslig avhändelse i motsvarande fall och förstnämnda förfogande har därför enligt stadgad rättspraxis i vårt land uppfattats såsom dugligt led i bedrägeribrott. Någon anledning att vidtaga förändring i denna utveckling synes icke föreligga. Vad här sagts om besittares utlämnande av sak på grund av svikligt förledande gäller i tillämpliga delar, då utlämnandet framkallats medelst tvång av den beskaffenhet, som avses vid utpressning.

Även utförande av arbete och förfogande över produktions- eller transportmedel synas i nutida samhällsliv äga den betydelse i förmögenhetsavseende, att det förtjänar att övervägas i vad mån dessa faktiska förfoganden böra upptagas såsom dugligt led i ifrågavarande förmögenhetsbrott.

Beträffande de rättsliga förfoganden, vilka ingå såsom led i de till förmögenhetsomsättningen hörande brottstyperna, kan såsom gemensam kriminalpolitisk grundsats uppställas att straff bör drabba hithörande angrepp oberoende av de civila reaktioner, varigenom förfogandet tillägges ogiltighet och den därav föranledda förmögenhetsöver-

föringen bringas att återgå. I sådana fall motverkas förmögenhetsangreppet medelst såväl straff som civil ogiltighet, varvid olika hänsyn göra sig gällande beträffande förut-sättningarna för att tillämpa det ena och det andra av dessa tvångsmedel. Det är sålunda möjligt, att en bedrägligen framkallad eller trolöst företagen rättshandling trots dess straffbarhet bibehålles vid civil giltighet. Men att begränsa straffet till dessa fall av definitiv förmögenhetsskada och vinning skulle i kriminalpolitiskt avseende innebära ett alldeles omotiverat uppgivande av den effektivitet i allmänpreventionen, som på detta område kan ernås genom ett generellt tillämpligt straff. Ett speciellt uttryck för berörda grundsats förekommer i gällande strafflags beskrivning av benefika avhändelser såsom konkursbrott i 23 kap. 2 §. Det förutsättes där, att »borgenärerna märklig skada haft eller få kunnat«, varigenom det fall att gåvan kan återvinnas till konkursboet i straffbarhetsavseende likställes med den definitiva skada, som föreligger då återvinning är utesluten.

I enlighet härmed bör straff för förmögenhetsbrott med avseende på rättshandlingar tillämpas oberoende av huruvida rättshandlingen företagits gent emot den brottslige själv eller gent emot en tredje man, som insett eller bort insett bristen i fråga. Sistnämnda förhållande får särskild betydelse, när det gäller att taga ställning till vissa i senare rättspraxis förekomna gränsfall mellan bedrägeri och sådana behörighetsmissbruk, som stå trolöshetsbrottet nära. Den som efter mottagen men ej avskriven betalning å löpande skuldebrev ånyo utgiver detsamma till en tredje man (NJA 1906 sid. 450) eller den som efter överlåtelse av bankfordran men före denuntiation uttager beloppet i banken (NJA 1932 sid. 81) kan så till vida hänföras under bedrägeri, som i förhållande till tredje man i god tro städse föreligger ett vilseledande. Men bedrägerikonstruktionens otillräcklighet framträder redan därav, att straff för samma förfarande icke kan tillämpas, om tredje man varit i ond tro och i stället för att vara vilseledd tilläventyrs handlat i samråd med gärningsmannen. Under dessa omständigheter kan bestraffningen av så beskaffade förmögenhetsangrepp göras allmänpreventivt effektiv allenast genom att bryta med den i nuvarande rättspraxis anlitade nödfallsutvägen att straffa för bedrägeri och i stället hänföra gärningen till de trolöshet närstående behörighetsmissbruken, vilka liksom

detta brott kunna straffbeläggas oavsett om den trolösa rättshandlingen är civilrättsligt gällande mot rättsägaren eller icke.

Om sistnämnda gränssfall avskiljas från bedrägeritypen, kommer denna i fråga om rättshandlingar att begränsas till de fullt homogena förmögenhetsangrepp, där den vilseledde antingen själv lider skadan eller äger rättslig behörighet att förfoga över någon den skadelidandes tillgång eller ådraga honom skuld. Härmed överensstämmer till fullo Thyréns beskrivning av bedrägeribrottet i utkastet IV 1 §. Till denna beskrivning bör emellertid enligt vad förut sagts läggas faktiska förfoganden i erforderlig omfattning med iakttagande av att i dessa fall den faktiska möjligheten att förfoga t. ex. såsom besittare är tillräcklig för relationen mellan den vilseledde och den skadelidande.

Utöver de bedrägeri närstående speciella handlingar, som upplagits i Thyréns utkast IV 2 §, synes med stöd av erfarenheten från senare rättegångar böra tilläggas en bestämmelse om allmänfarligt bedrägeri, byggd på fara för vilseledande inom förmögenhetsomsättningen. Bestämmelsen synes i viss anslutning till Danmarks strafflag § 296 kunna avse oriktiga uppgifter angående bolags, föreningars eller dylika företags förhållanden, som lämnas för registrering eller eljest inför myndighet eller till bolagsstämma eller föreningssammanträde eller i offentliga tillkännagivanden eller inbjudningar till kapitalplacering, under förutsättning att uppgiften medför fara för förfogande, som innebär förmögenhetsskada.

Beträffande utpressning tillstyrker styrelsen en brottsbeskrivning, som beträffande tvångsmedlet överensstämmer med Kungl. Maj:ts proposition 1934 nr 15*). Däremot torde vid utpressningens infogande bland övriga vinningsbrott det förfogande, som framtvingas, böra utvidgas till att omfatta förfoganden i samma utsträckning som vid bedrägeri, d. v. s. förfogande över egen eller annans egendom, åtagande för sig eller annan av förbindelse samt eventuellt vissa faktiska förfoganden.

Den nuvarande straffbestämmelsen för ocker i lagen den 14 juni 1901 lämnades vid avtalslagens införande år 1915 orubbad. I kommitterades motiv till sistnämnda lag uttalades emellertid att det borde tagas under övervägande,

*) Jfr. ovan s. 203 noten.

huruvida icke en omarbetning av bestämmelsen i syfte att även i kriminellt avseende likställa sakocker med kreditocker kunde anses påkallad. I Thyréns utkast IV 3 § har genomförts en dylik utvidgning i huvudsaklig överensstämmelse med 31 § avtalslagen ehuru med begränsning till onerösa avtal. Styrelsen förordar en straffbestämmelse för ocker av detta innehåll och med användande av en beskrivning, som i fråga om förmögenhetsdispositionen ger uttryck åt överensstämmelsen med motsvarande rekvisit vid bedrägeri och utpressning.

Såsom trolöshet mot huvudman inom egentliga sysslomannaförhållanden böra liksom i nuvarande 22 kap. 14 § SL straffas i första rummet rättshandlingar, varigenom styrelseledamot eller annan ledare för juridiska rättssubjekt, förmyndare eller god man eller syssloman i allmänhet förfogar över huvudmannens egendom eller ådrager honom förbindelse, där förfogandet innebär för vinningsbrott utmärkande förmögenhetsskada för huvudmannen och orättmätlig vinning för sysslomannen eller en tredje man. Vidare böra under brottstypen inbegripas sysslomans faktiska förfoganden i principiellt samma omfattning som vid förut behandlade brott inom förmögenhetsomsättningen. Dock synes obehörigt förfogande genom utlämnande av huvudmannens sak böra hänföras till förskingring, i förhållande vartill trolöshetsbestämmelsen alltså bör göras subsidiär, liksom sysslomannens svikliga förledande av huvudmannen till ett av denna själv företaget förmögenhetsförfogande bör hänföras till bedrägeri.

Vid sidan av trolöshet i egentlig mening av syssloman mot huvudman erfordras emellertid en allmän kriminalisation av sådana skadliga förfoganden av rättslig kvalitet, som en person även utanför sysslomannaskap kan företaga med rättslig verkan för en annan på grund av legitimation av olika slag. Såsom exempel kunna anföras vissa förut i samband med bedrägeri berörda fall av missbruk utav legitimation såsom borgenär på grund av skuldebrev eller dylikt, missbruk av kvitto, som avses i 35 § avtalslagen, lagfartsinnehavares förfogande över fastighet till ny ägares skada genom att försälja eller inteckna fastigheten o. s. v. Endast undantagsvis kunna dylika legitimationsbruk bestraffas enligt 22 kap. 13 § i gällande strafflag såsom dubbelkrav eller återfordrande av veterligt återbekommet gods, möjligen även såsom säljande av tvem ett. I Thyréns ut-

kast ha dessa bestämmelser i vissa avseenden generaliserats för att tillgodose behovet av kriminalisation på ifrågasvarande område (IV 8 och 9 §§). Styrelsen vill i stället förorda, att i likhet med § 280 i Danmarks strafflag i första rummet utformas en allmän straffbestämmelse för förmögenhetsangrepp av vinningstyp, som förövas medelst missbruk — även utanför sysslomannaskap — av behörighet att rättsligt förfoga över annans förmögenhet. Därjämte erfordras en särskild straffbestämmelse för ägares förfogande över egen egendom till förfång för annans rätt till säkerhet däri i huvudsaklig överensstämmelse med Thyréns utkast IV 7 §.

Under det att samtliga hittills behandlade vinningsbrott, fränsett hittegodsbrott och bodräkt, kunna anses representera i stort sett enahanda svårhetsgrad och därför i viss utsträckning torde kunna beläggas med gemensamma strafflatituder, tillkommer såsom hithörande brottstyp av väsentligt högre straffbarhetsgrad rånsbrottet. I nära anslutning till typbildningen i nuvarande strafflag kunna under rån hänföras alla de förmögenhetsangrepp av vinningstyp, vid vilka svårare angrepp mot person kommer till användning såsom medel för angreppet eller såsom motvärn efter dess genomförande. I överensstämmelse härmed torde såsom rån kunna beskrivas följande alternativa fall av rånstvång: 1) Gärningsmannen sätter sig under utövande av rånstvång mot någon i besittning av annan tillhörig sak, 2) gärningsmannen avtvingar eljest någon en sak under i övrigt samma förutsättningar som vid stöld, 3) gärningsmannen sätter sig till motvärn mot den, som å bar gärning vill återtaga en stulen sak, och 4) gärningsmannen tvingar någon till sådant förfogande, som beskrivits såsom led i utpressning. Vid bestämmande av det grövre tvång, som skall bedömas såsom rånstvång bör övervägas om ej i anslutning till en bestämmelse i Norges strafflag § 257 böra inbegripas alla fall, då gärningsmannen satt den angripna personen ur stånd att värja sig (t. ex. genom inläsande under det tillgreppet förövas).

Gällande strafflag upptager i 20 och 21 kap. speciella bestämmelser angående tjuvgömmeri, återfall och konkurrens i förhållande till stöld och därmed likställda brott. Vid en reform torde i dessa ämnen böra övervägas gemensamma bestämmelser för vinningsbrotten i allmänhet.

Beträffande tjuvgömmeri fordrar den kriminalpolitiska

konsekvensen att den särskilda straffbestämmelsen utvidgas till att omfatta åtminstone all befattning av motsvarande beskaffenhet med egendom, som åtkommit genom ett vinningsbrott vilket som helst. Därest fördeliktet utgöres av ett brott inom förmögenhetsomsättningen, kommer med en sådan bestämmelse straffskyddet endast att ansluta sig till sådana förfoganden, som hänföra sig till någon den skadelidandes sak eller eventuellt annan förmögenhetstillgång. Det torde därför böra övervägas, huruvida bestämmelsen ytterligare kan utvidgas till att omfatta åtgärder med avseende å all slags vinning, som åtkommit genom ett vinningsbrott, vare sig genom tillgodogörande av utbytet för egen räkning eller tillhandagående av gärningsmannen i sådant avseende. En sådan generell straffbestämmelse har upptagits i Danmarks strafflag § 284. En speciell straffbestämmelse av motsvarande innebörd förekommer i svensk lag i fråga om s. k. efterocker i 1§ andra st. ovannämnda lag, angående ocker.

Återfallsinstitutet kan i avvaktan på reformen av den allmänna straffrätten lämpligen utbyggas såsom en speciell återfallsskärpning inom kretsen av vinningsbrott i allmänhet, varvid från skärpnings tillämplighet böra undantagas rån, under förutsättning att straffet för detta brott sättes tillräckligt högt, samt hittegodsbrott och bodräkt på grund av brottens ringa svårhetsgrad. I Thyréns utkast III 9§ har en sådan utvidgning föreslagits allenast vid stöld, förskingring och utpressning medelst ringare tvångsmedel än rånstvång, därvid såsom återfallsgrundande upptagits något av dessa brott eller kvalificerad stöld eller ock rån. Med samma skäl som vid utpressning är emellertid återfallsskärpning påkallad även vid övriga vinningsbrott inom förmögenhetsomsättningen. Kretsen av återfallsgrundande brott bestämmas med tillämpning av samma princip som i nuvarande lag, d. v. s. det återfallsgrundande brottet förutsättes vara av lika svårhetsgrad som återfallsbrottet eller av högre svårhetsgrad än detta.

I övrigt torde i överensstämmelse med förenämnda återfallsbestämmelse i Thyréns utkast återfallsinstitutet böra utformas enligt följande grunder. En gemensam återfallsskärpning bestämmas även för högre resa än den andra. Vid sidan av den skärpta latituden medgives nedsättning till straffminimum för första resan vid synnerligen förmildrande omständigheter. Därigenom undanröjes i någon mån

grunden för den kriminalpolitiskt förfelade formalismen inom nuvarande återfallsbestämmelser.

Beträffande sammanträffande av brott innehåller 20 kap. SL för tjuvnadsområdet gällande speciella bestämmelser, enligt vilka ett gemensamt straff utmätas med tillämpning av 4 kap. 3 § SL och med fakultativ möjlighet i ordinära brottsfall att skärpa den tillämpliga latituden enligt 20 kap. 9 § SL. Även i fråga om övriga vinningsbrott (med undantag av rån på grund av brottets särställning) kan man konstatera en fortgående utveckling, varigenom fortsatt brott enligt 4 kap. 3 § SL erhållit vidsträckt tillämpning inom varje brottstyp för sig, främst inom förskingring, trolöshet och bedrägeri. Som bekant tenderar modern strafflagstiftning till att för hela konkurrensområdet tillämpa enhetliga bestraffningsregler, grundade på gemensam straffmätning även för flera skilda brott, och den i detta avseende tillämpliga strafflatituden bestämmas i allmänhet enligt skärpningsmetoden. Då det icke gärna kan ifrågasättas att för stöldområdet frångå nuvarande i och för sig rationella tillämpning av fortsatt brott i förening med skärpningsmetoden, synes den önskvärda kriminalpolitiska konsekvensen i vinningsbrottens bestraffning böra föranleda till en utvidgning av dessa konkurrensregler till att omfatta vinningsbrottens samtliga huvudtyper var för sig. I vissa kombinationer skulle det till och med kunna ifrågasättas att tillämpa samma regler vid sammanträffande mellan olika vinningsbrott inbördes, t. ex. mellan förskingring och trolöshet och bedrägeri. Men så länge konkurrensreglerna i 4 kap. SL äro gällande inom den allmänna straffrätten, synas undantagen inom förmögenhetsbrotten icke böra sträckas längre än som är oundgängligen nödvändigt för att konsekvent genomföra de särskilda reglerna beträffande tjuvnad i förhållande till övriga därmed likställda vinningsbrott vart för sig.

Endast i korthet vill styrelsen därefter erinra om de förmögenhetsbrott utanför vinningsbrotten, som vid reformen böra uppmärksammas i främsta rummet.

I förhållande till samtliga vinningsbrott inom förmögenhetsomsättningen med undantag av ocker erfordras en kompletterande kriminalisation, då ett i övrigt likartat förmögenhetsangrepp är av rent skadegörande beskaffenhet. I huvudsaklig överensstämmelse med Thyrens utkast IV 10 §

torde för detta ändamål kunna uppställas en generell straffbestämmelse.

Såsom motsvarande komplement till tillägnelsebrotten tjänar i huvudsak bestämmelsen om enkel skadegörelse i 19 kap. 20 § SL. Den därstädes beskrivna handlingstypen är emellertid begränsad till förstörande eller skadande. Även med en extensiv tolkning av förstörandet inbegriper skadegörelsebrottet icke alla straffvärda fall av faktiskt undandragande av annans sak från ägaren. Sistnämnda handlingstyp är i gällande strafflag endast tillfälligt beaktad, nämligen vid beskrivningen av bodräkt i 22 kap. 20 § och av brott enligt 20 kap. 3 § första punkten. En kompletterande bestämmelse om generellt straff för egendoms undandragande från ägaren utan samband med tillägnelsebrott synes därför böra införas.

Liksom i nuvarande 22 kap. 12 § bör olovligt brukande av annans sak göras till föremål för självständig straffbestämmelse. Det kan ifrågasättas, om den nuvarande uppdelningen av brottet efter besittningsförhållandet i analogi med gränsen mellan tjuvnad och förskingring fullgör någon egentlig kriminalpolitisk funktion. Om så ej anses vara förhållandet, erbjuder sig möjligheten till förenkling genom att sammanfatta brottstypen i en gemensam straffbestämmelse.

Det är möjligt, att vissa till bedrägeri eller trolöshet gränsande speciella handlingar, vilka medföra fara för förmögenhetsskada, böra i detta sammanhang kriminaliseras. Därjämte kan ifrågasättas att upptaga en bestämmelse om straff för tjuvgömmeri och vissa liknande handlingar jämväl då fördeliktet från tjuvgömmarens sida allenast är föremål för grov oaktsamhet, varigenom möjlighet beredes att effektivare ingripa mot den professionella brottsligheten på detta område.

Beträffande åverkansbrotten vill styrelsen endast framhålla, att dessa på grund av sin särställning i gällande strafflag lämpligen kunna lämnas utanför en reform av förmögenhetsbrotten i övrigt, med undantag allenast för den särskilda bestämmelsen om skogsåverkan i 20 kap. 2 § SL.

Styrelsen har därefter att yttra sig i ett sammanhang om konkursbrotten. Det är otvivelaktigt att nuvarande straffbestämmelser i 23 kap. SL äro i väsentliga delar otillfredsställande. Redan betydelsen av konkurs och efter 1921

års lagändring ackordsförhandling utan konkurs såsom brottsrekvisit är i grunden omstridd. Även gränserna mellan de särskilda handlingstyper, vilka ingå under bedrägeri, oredlighet och vårdslöshet mot borgenärer, äro i flera avseenden ovissa eller flytande. Båda dessa omständigheter i förening med den avsevärda skillnaden i straffsatser ha medfört kännbara svårigheter och ojämnheter vid tillämpningen. Brottbeskrivningarna förete därjämte på flera ställen påtagliga luckor, vilka historiskt uppkommit därigenom, att de ursprungligen i konkurslagstiftningen allenast såsom exempel uppställda handlingstyperna vid överflyttningen till strafflagen av år 1864 gjorts limitativa. Såsom exempel kan erinras om att ingen straffbestämmelse finnes för ett mot tro och heder i affärlivet så bestämt stridande förfarande som att gäldenären gynnar någon borgenär med betalning eller ställande av säkerhet för förfallen fordran till obegränsat belopp. Även ansvaret för konkursbrott inom juridiska rättssubjekt har givit anledning till svårlösta spörsmål både vid bestämmande av kretsen utav ansvariga personer och vid ansvarets fördelning inom denna krets.

Konkursbrotten ha emellertid icke behandlats i de av Thyrén utarbetade utkastet och en lagstiftningsreform på detta område kan därför icke genomföras utan jämförelsevis mera tidskrävande förarbeten. Om denna reform sammanslås med reformen av förmögenhetsbrotten i övrigt, måste den komma att väsentligt fördröja den senare reformen. Ehuru reformbehovet inom konkursbrotten ingalunda är mindre trängande än inom de övriga förmögenhetsbrotten, vill styrelsen därför förorda, att reformarbetet uppdelas i två etapper med konkursbrotten såsom andra etapp. En sådan anordning underlättas även av den jämförelsevis fristående ställning, som dessa brott intaga i förhållande till förmögenhetsbrotten i övrigt.

Av samma skäl anser sig styrelsen också för närvarande endast kunna preliminärt angiva några riktlinjer för reformen på förevarande område. I första rummet bör övervägas huruvida konkursen såsom brottsrekvisit bör borttagas och ersättas av en konkurs och därmed likställda situationer omfattande åtalsförutsättning i överensstämmelse med vad som är den allmänna utvecklingen i skandinavisk rätt. Därigenom åvägabringas bland annat ändring i det nuvarande rättsläget, enligt vilket straffskyddet mot handlingar i tiden före konkurs endast gäller i förhållande till de bor-

genärer, som kvarstå i denna egenskap vid konkursutbrottet, men icke i förhållande till dem, vilkas fordran dessförinnan överlåtits till annan (kanske just därför att gäldenärens handling gjort fordringen osäker). Å andra sidan torde, även om konkursen förändras till åtalsförutsättning, den nu gällande rationella begränsningen kunna upprätthållas, att konkursbrottet skall hänföra sig till samma obestånd, som lett till konkurs, och icke till ett tidigare sådant, vilket gäldenären före konkursen övervunnit.

Vid systematisering av de särskilda brottsbeskrivningarna böra de materiella konkursbrotten särskiljas från de rent formella bokföringsbrotten.

Inom den förra gruppen synes nuvarande uppdelning av straffbestämmelserna på de tre brottstyperna bedrägeri, oredlighet och vårdslöshet medföra en teknisk inveckling med oklara gränsbestämningar utan motsvarande kriminalpolitiska fördelar. I överensstämmelse med den vanliga utvecklingen i nyare lagstiftning synes en tvådelning uti en svårare och en ringare brottstyp vara tillfyllest. I detta avseende har Danmarks strafflag genomfört den intressanta lösningen, att såsom svårare konkursbrott upptagits i stort sett alla mot borgenärerna riktade handlingar av vinningskaraktär, vilken brottstyp även införlivats med vinningsbrotten, under det att övriga konkursbrott såsom ringare brottstyp sammanförts med övriga förmögenhetsbrott. En sådan gränsdragning står i bästa överensstämmelse med de kriminalpolitiska grunder, som föranlett vinningsbrottens uppställande såsom särskild brottsgrupp inom förmögenhetsbrotten.

Väljer man denna utgångspunkt, kunna såsom konkursbrott av vinningskaraktär uppställas två särskilda handlingstyper. Den ena av dessa innefattar handlingar, varigenom gäldenären bereder sig eller annan vinning genom att undandraga borgenärerna egendom eller belasta boet med falsk skuld. Den andra handlingstypen bildas av gäldenärens rättsliga eller faktiska förfoganden sig eller annan till vinning, vilka antingen äro fingerade eller eljest ägnade att vilseleda borgenärerna, eller ock, ehuru de icke äga denna karaktär, likväl innefatta extra ordinära förfoganden till märklig skada för borgenärerna, såsom betydande benefika avhändelser, realisation av egendom till uppenbart underpris eller betalning eller ställande av säkerhet

för icke förfallen fordran, eventuellt även starkt oproportionerlig förbrukning.

Såsom konkursbrott av ringare typ framstå till en början gäldenärens skadegörelse eller blotta undandragande av egendom, varigenom han undanhåller borgenärerna täckning utan att bereda sig eller annan vinning. Vidare böra huvuddelen av de handlingar, som i övrigt beskrivas i nuvarande 23 kap. 3 §, här infogas samt en ny kriminalisation tilläggas för gäldenär, som under obestånd genom betalning eller ställande av säkerhet för förfallen fordran i mera betydande omfattning gynnar någon borgenär till de övrigas förfång.

Med konkursbrotten böra principiellt sammanföras även de förfoganden över egendom, varigenom denna undandrages från utmätning eller annan exekutiv verkställighet (jämför i fråga om vilseledande rättsliga förfoganden 22 kap. 2 § tredje punkten SL). Dessa förfoganden böra straffbeläggas i tillämpliga delar efter samma linjer som konkursbrotten.

Vad därefter beträffar bokföringsbrotten förefinnes mellan dem och konkursen såsom brottsrekvisit eller åtalsförutsättning icke samma inre samband som vid konkursbrotten i övrigt. Under förarbetena till bokföringslagen den 31 maj 1929 motiverades bibehållandet av begränsningen i de nuvarande straffbestämmelserna huvudsakligen genom hänvisning till handelsböckernas privata karaktär och vådan för den bokföringspliktige, att affärshemligheter av olika slag blottades. Det uttalades, att först då den bokföringskyldige råkade på obestånd finge detta hans intresse vika för borgenärernas.

Redan enligt gällande rätt utgör emellertid den bokföringsskyldiges ifrågavarande intresse intet hinder för att utan någon begränsning bestraffa materiell förfalskning av handelsbok enligt 12 kap. 4 § SL. Ehuru en motsvarande allmän straffbestämmelse i fråga om intellektuell förfalskning för närvarande saknas, är det allmänt erkänt, att strafflagen i denna del företer en praktiskt kännbar lucka, vilken i förevarande sammanhang lämpligen bör utfyllas. I detta avseende kan hänvisas till Danmarks strafflag § 175 och Thyréns utkast VI 8 §.

Därest en dylik ny kriminalisation upptages, bör under densamma inbegripas även den svårare form av bokföringsbrott, som avhandlas i nuvarande 23 kap. 1 § tredje punkten SL. Inom en straffbestämmelse för intellektuell hand-

lingsförfalskning i allmänhet torde någon särskild begränsning för att tillgodose handelsböckernas sekretess icke vara mera erforderlig än beträffande den nuvarande bestämmelsen i 12 kap. 4 § SL. Även det allmänpreventiva behovet av ett straff för svårare bokföringsbrott, vilket inträder mera regelmässigt än för närvarande, leder till att låta begränsningen till konkursfallen vid denna brottstyp bortfalla.

Därest i överensstämmelse härmed de grövre bokföringsbrotten avskiljas från konkursbrotten, finner styrelsen beträffande de återstående lindrigare konkursbrotten övervägande skäl tala för att tillgodose den bokföringsskyldiges intresse av handelsböckernas sekretess intill den punkt, då konkurs eller någon därmed likställd situation inträder, och alltså i denna del genomföra samma begränsning till konkursfallen som vid de materiella konkursbrotten. Visserligen medför denna begränsning en betydligt reducerad regelmässighet i straffets tillämpning med därav följande minskad allmänpreventiv effekt. Men en compensation därför kan i viss mån beredas genom att straffet i de relativt färre fall, då det kommer i tillämpning, förlänas ett större eftertryck. Från denna synpunkt torde det vara nödvändigt att trots den ringa brottsligheten i vissa fall av vårdslös bokföring bibehålla ett obligatoriskt straffminimum av fängelse.«

N. S—g.